

3 10f

MAGYAR KIRÁLYI ORNITHOLOGAI KÖZPONT
OFFICIUM REGIUM HUNGARICUM ORNITHOLOGICUM.

MAR 13 1911
216749
National Museum

AQUILA

PERIODICAL OF
ORNITHOLOGY.

ZEITSCHRIFT FÜR
ORNITHOLOGIE.

SZERK.

REDACT.

HERMAN OTTÓ.

OTTO HERMAN.

TOM. XVII.

BUDAPEST.

1910.

A 656
V. 17
birds

AQUILA.

A KIR. MAGYAR ORNITHOLOGIAI KÖZPONT FOLYÓIRATA.

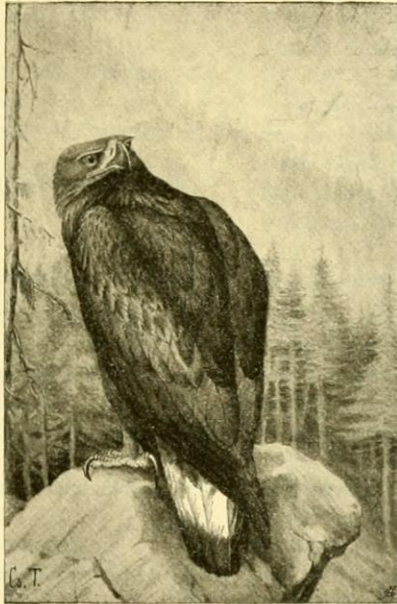
PERIODICAL OF ORNITHOLOGY. * JOURNAL POUR ORNITHOLOGIE.
ZEITSCHRIFT FÜR ORNITHOLOGIE.

SZERK.

HERMAN OTTÓ.

XVII. ÉVFOLYAM.

1910.

REDACT.

OTTO HERMAN.

XVII. JAHRGANG.

1910.

CUM TABULIS V ET CHARTIBUS III.

BUDAPEST.

A KIRÁLYI MAGYAR ORNITHOLOGIAI KÖZPONT KIADVÁNYA.

1910.

TARTALOM — INHALT.

HERMAN O.	Beszéde az V-ik nemzetközi ornithologiai kongresszus ünnepélyes megnyitó ülésén Berlinben (Auf der feierlichen Eröffnungssitzung des V. internationalen Ornithologenkongresses in Berlin gehaltene Rede)	I
„	Naumann János Fridrik 1835-ben Magyarföldön	Johann Friedrich Naumann in Ungarn i. J. 1835 III
GRESCHIK J.	A madárvonulás Magyarországon az 1909. év tavaszán	Der Vogelzug in Ungarn im Frühjahre 1909 1
HEGYFOKY K.	Az 1909. évi tavaszi madárvonulás és az idő járása	Der Vogelzug und die Witterung im Frühling des Jahres 1909. 128
SCHENK J.	A madárvonulás kérdésének kísérleti vizsgálata. (Das Experiment in den Vogelzugsforschung)	133
SZEMERE L.	A fűrj és a fogoly viszonylagos elterjedése Magyarországon	Die relative Verbreitung der Wachtel und des Rebhuhns in Ungarn . . . 150
GRESCHIK J.	Hazai ragadozómadaraink gyomor- és köpet-tartalom-vizsgálata	Magen- und Gewölluntersuchungen unserer einheimischen Raubvögel . . 168
„	Adatok a hazai egérformák (Murinae) zápfogainak ismeretéhez	Beiträge zur Kenntnis der Molaren der einheimischen Murinen 180
CSIKI E.	Biztos adatok madaraink táplálkozásáról	Positive Daten über die Nahrung unserer Vögel. 205
SCHENK J.	Jelentés az 1910. évi madárjelölésekről	Bericht über die Vogelmarkierungen im Jahre 1910 219

Kisebb közlések. — Kleinere Mitteilungen.

SCHENK J.	Madaraktól meghiúsított sáskajárás	Von der Vogelwelt verhinderte Heuschreckenplage 258
FERNBACH K.	A mezei veréb fiókapusztítása	Der Feldsperling als Brutzerstörer . . 261
SIPOS A.	A házi veréb fiókapusztítása	Der Haussperling als Brutzerstörer . . 262
„	A nyaktekerestől lakott mesterséges fészek-odvak kezelése	Behandlung der vom Wendehalse besiedelten künstlichen Nisthöhle . . . 262
MATUNÁK M.	A madárvédelem mint elemi iskolai tantárgy	Der Vogelschutz als Lehrgegenstand in der Elementarschule 263
KARÁCSON G.	Tapasztalatok a téli etetésnél	Erfahrungen bei der Winterfütterung . 263
RÁCZ B.	A szénczinege a méhesben	Die Kohlmeise im Bienenhause . . . 264
MATUNÁK M.	Cserebogáritó szénczinege	Kohlmeise und Maikäfer 265
BOTTAY K.	A hamvas varjú kártékonyága	Schädlichkeit der Nebelkrähe 265
GYÖRFFY I.	Lucz- és jegenyefenyő magvát evő madarak	Fichten- und Edeltannensamen fressende Vögel 266
RADETZKY D.	Molnárfecske mint fészekbitorló	Mehlschwalbe als Nestusurpator . . . 267
LEICHT J.	Vakondok a gólyafészkekben	Maulwürfe im Storchneste 267
SZEÓTS B.	A nemek számaránya a tövisszűrő gébicsnél	Das ziffermässige Verhältnis der Geschlechter beim Dorndreher 267
KENESSEY L.	Az adonyi „Gémes-sziget“	Die Reiherinsel von Adony 268
BAKY M.	A közép sárszalonka újabb fészkelési helye Magyarországon	Ein neuer Brutplatz der Moorschnepfe in Ungarn 271
SZOMJAS G.	Keselyük Nyiregyházán	Geier in Nyiregyháza. 271
BERNÁTH I.	Parra jacana L. Magyarországon	Parra jacana L. in Ungarn 272

RADEZKY D.	A pásztor madár megjelenése 1910-ben	Das Erscheinen des Rosenstares im Jahre 1910	272
KIR. M. O. K.	A keresztcsőrűek vándorlásáról	Von der Wanderung der Kreuzschnäbel	272
"	Helyreigazítás	Berichtigung	273
NAGY J.	A réti fülesbagoly megérkezési módja	Die Ankunftsweise der Sumpfohreule	273
LÉSZAI F.	Vonuló füstifecskek a tengeren	Ziehende Rauchschwalben auf dem Meere	274
HEGYMEGHY D.	Tömeges éjjeli fürjvonulás	Massenhafter nächtlicher Zug von Wachteln	274
KIR. M. O. K.	Ornithophaenologiai adatok Latrunból	Ornithophaenologische Daten aus Latrun.	274
MICHEL J.	Néhány vonulási adat az Elbe völgyéből Bodenbach mellett	Einige Zugsbeobachtungen aus dem Elbtale bei Bodenbach	275
EKAMA H.	Az 1909. évi madárvonulás Hollandiában	Der Vogelzug in Holland im Jahre 1909	278
PASCSENKO SZ.	Madárvonulási adatok Jaroslawból	Vogelzugsdaten aus Jaroslaw.	280
KIR. M. O. K.	Madárvonulási adatok 1909 tavaszáról	Vogelzugsdaten vom Frühjahr 1909	280

Intézeti ügyek — Institutsangelegenheiten	282
Gyűjtemények — Sammlungen	287
Könyvtári kimutatás — Bibliotheks-Ausweis	290
Necrologus	298
Index alphabeticus avium	303

Errata.

AQUILA.

A MAGYAR KIRÁLYI MADÁRTANI KÖZPONT FOLYÓIRATA.

PERIODICAL OF ORNITHOLOGY.
EDITED BY THE ROYAL HUNGARIAN
CENTRAL BUREAU FOR ORNITHOLOGY.

JOURNAL POUR L'ORNITHOLOGIE.
PUBLIÉ PAR LE BUREAU CENTRAL
ORNITHOLOGIQUE ROYAL HONGROIS.

ZEITSCHRIFT FÜR ORNITHOLOGIE.
ORGAN DER KÖNIGLICH UNGARISCHEN
ORNITHOLOGISCHEN CENTRALE.

Nr. 1—4. sz. 1910. Dec. 20.

Budapest, József-körút 65.

Évfolyam XVII. Jahrgang.

B E S Z É D

elmondotta az V-ik nemzetközi ornithologiai kongresszus ünnepélyes megnyitó-ülésén, Berlinben 1910 május 30-án, a kongresszuson megjelent kormányok, egyesületek stb. képviselőinek nevében HERMAN OTTÓ — válaszul DR. REICHENOW ANTAL tanár, a német előkészítő bizottság és kongresszus elnökének üdvözlő beszédére.*

Mélyen tisztelt Uraim!

Az ötödik nemzetközi Ornithologiai Kongresszus előkészítő-bizottságának elnöksége megállapította, hogy a Kongresszus legidősebb tagja én vagyok és így engem illet meg — mint legöregebbet — a régi időkben és még napjainkban is nagyra tartott patriarchalis jog erejénél fogva az a kötelesség, hogy REICHENOW tanár meleg üdvözlő szavaira, az államok, intézetek, egyesületek és más erkölcsi testületek itt megjelent képviselőinek nevében válaszoljak.

Szót emelek tehát, nem valami különös érdem, még kevésbé valami magasabb rang címén, hanem egyedül és csupán csak a patriarchalis jog erejénél fogva és benső köszönetemet fejezem ki úgy a magam, mint azok nevében, a kiket képviselnem kell, azokért a szép szavakért, a melyeket az előkészítő-bizottság nevében az elnöktől hallottunk.

Bár a legidősebbnek patriarchalis joga arra nézve, a ki azt gyakorolja, szomorú jelentőséggel is bír — hiszen az emberi élet végének közeledését is jelenti — egy szellemileg előkelő gyülekezetben gyakorolva, mégis fényugarat jelent a közeledő végső alkonyatban, a melyért én mint ember hálás is vagyok, mert nyilvános gyűlésen mások nevében is köszönetet mondani, mindenkor megtiszteltetés arra nézve, a ki avval meg van bízva.

A köszönet néhány egyszerű, de őszintén érzett szóval ezennel ki van fejezve.

De minthogy már szót emeltem, engedje meg a mélyen tisztelt gyűlés, hogy kifejtsek néhány gondolatot is; önként feltolulnak ezek szeretett tudományágunknak: az ornithológiának mai helyzetéből.

A biológiai tudományok gigantikus fejlődési menetének közepette, a melynek képe a XIX. század második felének kezdete óta szemünk előtt bontakozik ki, és már úgyszólván az állati élet végső feltételeinek megállapításáig jutott, az ornithologia jobbra a hamupipőke szerepét játszotta és a biológiai testvértudományok nem egy gúnyos szavú, hangos művelője a „Schulmeisterek“ tudományának nevezte.

Mintha bizony a „Schulmeister“ szó synonym vagy egyértelmű volna a csekélyértékűséggel!

E felfogással szemben tény az, hogy a jó tanító mindenkor az egyetemes művelődés előrehaladását biztosítja, hogy ő az, a ki a kulturát nagyban és egészben első elemei szerint

* Az eredeti német nyelvű szöveg a Kongresszus nagy jelentésében (Compte rendu) fog megjelenni. — Der deutsche Text erscheint im Hauptbericht des V. intern. Congresses 1910.

egyik nemzedékről a másikra átviszi és hogy mi mindannyian, a kik a tudományok mezején az előhaladásért küzdünk, annak egymásutánját megállapítjuk és mások számára megközelíthetővé tesszük, „Schulmeisterek“, tanítók vagyunk a szó legszorosabb és legnemesebb értelmében — és ha eljárásunk helyes, úgy e címet büszkén viselhetjük is.

Úgy érzem, hogy az ornithologia fordulóponthoz érkezett; hogy sokszorosan belenyúl az egyén, a társadalom, sőt a zónák életébe is. Működésének alapja a múltban, de a jövőben is mindenkor a madárvilág ismerete volt és marad, faj, testalkotás, életmód, elterjedés és azon szerep ismerete szerint, a melyet a „természet háztartásában“ betölt.

Lakótársunkon, a fehér gólyán végzett aluminium-gyűrűzési kísérletek segítségével már sikerült megállapítani, hogy e madár, a mi telünk idején, átrepülve az egyenlítőn, Afrika déli fokára, a Bürföldre, a Kalahari sivatagba és a Basutok földjére vonul és enyhíti az ott uralkodó sáskajárás csapását, ezért ott „the great Locust-Bird“ = „nagy sáskamadár“ a neve.

Micsoda perspektívát tár föl szemünk előtt ez az egyetlen tény!?

Logikusan arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy a madárság szervezetének olyannyira különfélesége, oly csodálatos eltérései, annak a munkának felelnek meg, a melyet csak az így alkotott madárság végezhet el a természetben, hogy ez a munka a természetben igen lényeges és hogy a madárvilágnak a természet egyéb jelenségeihez való kölcsönös szervezeti alkalmazkodásában egyszersmind azon nagy változások oka és magyarázata rejlik, a melyeken a természet és a madár az Eonok, a Föld periodusai során átmentek.

Ebből az egyetlen utalásból már óriási munkatér tűnik fel, tele megvizsgálandó biológiai feladatokkal, a melyek külön-külön és összességükben az ornithologiai ismeretek mélyítésére vannak hivatva.

A társadalomra gyakorolt visszahatás, annak a madárvilágra oly igen nagy veszélynek felismerésében nyilatkozik meg, a mely minden zónák legszebb madarait a divat ördögének feláldozott hekatombákban gyilkolja halomra, a mi a jobbak és mélyebbre pillantók ethikai érzésére erősen hat és bennünket védelmi szabályok igénybevételére sarkal . . .

A modern törekvések legmagasabb pontja azonban kétségkívül az embernek az a vágya, hogy végre elszakadjon a rögtől. Megkísérli ezt ballon-óriásokkal és repülőgéppel, a mely utóbbi több alakban a repülő madáróriást mímeli.

Az első győzelmesen akarja megvívni a harcot a légáramlatok irtózatossá erejével, különösen a „váratlan szélrohamokkal“; hogy sikerül-e, az maradjon eldöntetlenül — én magam nem hiszek benne. A második, a repülőgép, a madár után törekszik a nélkül, hogy annak biztosságát — napjainkban még — elérné. Abban a perczen, a melyben a hajtó erő megszűnik működni: a gép követi a gravitáció törvényét és legtöbbször utasostul elveszett. A jövő azonban mindenesetre a repülőgépe, mert csakis madárszerűen fogja az ember a levegőt meghódítani a madárrepülésben és általában az állatok repülésében megnyilvánuló természeti törvények alapján.

Jellemző korunk szellemére, hogy a rögtől való elszakadás törekvésében nem mindig az ideális magasság és ideális szabadság elérése utáni ideális vágy az ösztönző rúgó, hanem — a nagyhatalmak részéről — az a vágy, hogy a melinit és ekrazit könnyebben legyen alkalmazható a mélységben, ott, a hol az ember él és alkot . . .

Az emberiség geniusza elborul! Hiszen a tudománynak, a mely erőket ismer fel és azok alkalmazását tanítja, tulajdonképpen mindent a humanizmus szolgálatába kell állítania, mindent az emberi élet megkönnyítésére és megszépítésére kell alapítania . . .

Nem akarom e sorozatból a végső konkluziót levonni, önként előterem az minden gondolkodó előtt. Inkább visszatérek az ornithológiáról és a hamupipókeről szóló hasonlatra, hogy kifejezést adjak abbeli biztos reményemnek: épp úgy, mint a kedves kis mesében a legkedvesebb és legjobb gyermek, hamupipóke volt az, a ki a királyfit elnyerte, úgy az eddig szerény ornithologia a művelődés javára a jövőben fel fog virágozni és meg fog erősödni.

Beszédemet elmondottam; köszönöm az igen tisztelt nagygyűlés türelmét és jóságos elnézését.